

Most fully disclose of the problem of training students harmonious integration into the information space in the modern communications appropriate, using the method of ascent from the abstract to the concrete is described. The views are expressed on the problem by the pupils learning harmonious integration into the information system modern multicultural communications.

Expediency of pedagogical support of an individual entering the information space on the basis of the introduction of our unique cultural worlds is presented. Individual entry in the original cultural worlds must be accompanied by educational support at different levels of communication. Content as a new concept in the world of information related to the description, the definition of the content of the information flow, messages, facts, events, depth of presentation is a necessary psychological and pedagogical category, which gives an opportunity to explain briefly what is included in the content of a particular issue.

The informational content environment can be seen as part of that is being rendered, which is generally recognized by the students intuitively perceived as an artistic phenomenon, and therefore encouraging to the statement of his own position, creativity, interpretation. Dialogue can be built on the basis of culture and communication formed multicultural competence.

Preparing pupils can be seen as the need to create a socially significant product. Enabling the creation of a teacher and the pupils in the content of the product of dialogue shows the student's competence at the time of choosing the topic, determining the structure of the project research. In order to help the pupils to conduct a civilized dialogue it is not necessary to teach them knowledge to carry out dialogue using scientific knowledge. The prospect of integration of media education is teacher robots.

Today information space provides new conditions for the realization of the individual program of the personal development in a multicultural world. Formation of students' experience of entering into the information space in a modern, multicultural communications system determines the need for further research questions connected with the development of leadership skills of the pupils, the desire for self-creation of the information space.

Key words: *dialogue, information space, media education, multicultural communication students.*

УДК 37.013.42

Г. В. Григоренко

Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

ЗДОРОВ'ЯТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПІДЛІТКІВ ТА СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті теоретично та змістовно обґрунтовано основні соціально-педагогічні умови формування здоров'ятворчої компетентності підлітків у діяльності загальноосвітнього навчального закладу; розкрито соціально-педагогічні механізми та деякі інтерактивні технології їхнього впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу. Результати соціально-педагогічного дослідження свідчать про те, що подальшого наукового вивчення потребують проблеми проєктивної розробки виховних технологій формування в учнівської молоді здоров'ятворчої мотивації, потреб, духовності, їх ціннісного ставлення до соціального та духовного здоров'я, особистісної культури здоров'я людини.

Ключові слова: духовне та соціальне здоров'я, здоров'ятворча компетентність, інтерактивні технології, мотивація, освітнє середовище, соціально-педагогічні умови, соціум, соціальний супровід.

Постановка проблеми. Соціально-педагогічна ефективність формування особистості підлітків загальноосвітньої школи визначається рівнем сформованості в них соціально-життєвої компетентності, яка розглядається вченими, як соціально-соматична система властивостей особистості, що структурована цілісно й ієрархічно, керована на підґрунті ціннісних орієнтацій, суспільно-соціальних, духовно-моральних установок, освітньо-виховної мотивації, здоров'ятворчого світогляду, на засадах яких вона ідентифікує себе, як творець особистісної культури здоров'я. Сучасна школа, як соціальний інститут суспільства, повинна допомогти підліткам в оволодінні технологіями особистісно орієнтованої життєтворчості, створити соціально-педагогічні умови для розкриття потенціалу самопізнання, самооцінки, самоактуалізації, фахового самовизначення, здоров'ятворчості, самореалізації, самоконтролю, інтеграції в соціокультурний простір, трансформування «знань-описів» у «знання-інструменти» життєво-творчої діяльності людини, в системі яких її соціальне, духовне та психосоматичне здоров'я набуває особливого духовно-ціннісного значення, а сам підліток стає його творцем.

Наше дослідження з вищезначеної теми виконується, як частина, що входить до складу комплексної наукової теми «Теоретико-методологічні та аксіологічні основи змісту й технологій соціальної роботи», що виконується в галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет».

Аналіз актуальних досліджень. Очікування суспільства, що стоять сьогодні перед школою, як соціальним інститутом суспільства та які проголошені у стратегічному документі української освіти – Національній доктрині розвитку освіти, спрямовані на перехід освітньої системи на новий тип гуманістичної, інноваційної, здоров'ярозвиваючої освіти, її конкурентоспроможності в європейському та світовому освітніх просторах, формування покоління молоді, що буде захищеним і мобільним на ринку праці, здатним робити особистісний духовно-світоглядний вибір, матиме необхідні знання, навички й компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях, буде здатним навчатися впродовж життя, компетентісно-орієнтовано формувати особистісну культуру здоров'я як основну духовно-соматичну передумову соціальної самореалізації людини. Такі вчені, як І. Бех [1], В. Горашук [2], В. Григоренко [3], І. Зверєва [5], Б. Коротяєв [6], С. Омельченко [7], С. Харченко [8] наголошують на тому, що в соціально-педагогічній діяльності сучасних загальноосвітніх навчальних закладів, суспільству потрібно формувати особистість, яка здатна до здоров'ятворчої діяльності. У зв'язку з цим в учнів необхідно виховувати соціально-ціннісне ставлення до особистісного психосоматичного здоров'я, культури здоров'я особистості.

Мета статті. У своєму дослідженні ми поставили за мету змістовно обґрунтувати соціально-педагогічні умови формування здоров'ятворчої компетентності підлітків у діяльності загальноосвітнього навчального закладу та розкрити деякі механізми й технології їх впровадження в соціум означеного навчального закладу. Методологічною основою нашого дослідження став системно-структурний підхід до вирішення поставлених завдань. У процесі дослідження ми використовували такі **методи**: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, моделювання, узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Реалії та аналіз стану сучасної шкільної освіти свідчать про те, що саме компетентісний підхід до особистісно орієнтованого формування в учнів культури здоров'я, становлення їх здоров'ятворчості є ефективним чинником розвитку в суспільстві соціокультурної ситуації, духовно-ціннісного ставлення до психосоматичного здоров'я дітей, підлітків, осіб з особливими освітніми потребами.

В основу визначення й розробки соціально-педагогічних умов нами було покладено їх педагогічне конструювання та практичне використання в освітньо-виховному просторі як їх системо-утворюючий фактор.

Першу соціально-педагогічну умову формування здоров'ятворчої компетентності в підлітків загальноосвітнього навчального закладу було сформульовано, як об'єктивну необхідність формування позитивної мотивації в напрямі збереження та зміцнення власного здоров'я, ведення здорового способу життя. Силоне поле здоров'ятворчої мотивації може бути реалізоване саме в інтерактивному середовищі загальноосвітньої школи, як реальної соціально-педагогічної, оздоровчої системи.

Перша соціально-педагогічна умова впроваджувалася шляхом: а) організації, планування, контролю, оцінки, регулювання, зворотнього зв'язку, корегування, таксономії, методичних, технологічних параметрів компетентісного підходу до формування здоров'ятворчої особистості підлітків; б) впровадження системно діючого здоров'ятворчого моніторингу, що реалізовувався на засадах його діагностичної, прогностичної, управлінської, пізнавально-виховної та мотиваційно-стимулюючої функції; в) реалізації підготовки педагогічного колективу до виконання функцій соціального педагога в аспекті здоров'ятворчої діяльності; г) формулювання стратегічних і ситуативних цілей здоров'ятворчості в соціально-педагогічній діяльності загальноосвітнього закладу; д) структурування форм позакласної роботи в аспекті формування здоров'ятворчої компетентності школярів таких, як «Здоров'ятворчі лекторії», «Клуби здоров'я», «Соціально-ціннісні бесіди», «Здоров'ятворчі діалоги», «Здоров'ятворчі екскурсії», «Здоров'ятворчі конференції», «Науково-дослідна практика вивчення здоров'я людини», «Дні профілактики шкідливих звичок» тощо. Перша соціально-педагогічна умова впроваджувалася шляхом формування в підлітків пізнавальних і соціальних мотивів до здоров'ятворчої компетентності (у процесі використання комплексу прийомів, що впливають на ці мотиви).

Для формування вузьких соціальних мотивів (престижу, статусу в колективі, визнання лідерства та ін.) нами використовувалися такі прийоми, як дебати з тем «Модно бути здоровим чи сучасним?», «Здоров'я – це найвища цінність» тощо, презентації творчих робіт у напрямі з'ясування, що є для людини найціннішим і значущим тощо. Формування вузьких пізнавальних мотивів із проблеми здоров'ятворчості здійснювалося через роботу клубів «Я обираю здоров'я» та консультацій фахівців медичних установ (гінеколога, венеролога, фтизіатра, інфекціоніста та ін.).

З метою формування широких соціальних мотивів, ми пропонували підліткам взяти участь у здоров'ятворчій діяльності. Для цього в загальноосвітніх навчальних закладах ми проводили конкурси «Супермен», «Міс школи», «В здоров'ї – сила» та ін.; спортивні змагання; експрес-інформування про шкоду куріння, вживання алкогольних напоїв, психоактивних речовин тощо.

Для формування широких пізнавальних мотивів використовувалися диспути, соціально-ціннісні бесіди, здоров'ятворчі лекторії, здоров'ятворчі діалоги, здоров'ятворчі екскурсії, здоров'ятворчі конференції, науково-дослідні практики вивчення факторів (комплексів) зміцнення здоров'я людини, здоров'ярозвиваючі змагання, дні профілактики шкідливих звичок тощо.

Формування мотивів саморозвитку та творчості до здоров'ятворчої компетентності здійснювалося шляхом залучення підлітків до роботи в молодіжних шкільних гуртках, клубах, виконання різноманітних творчих робіт, які спрямовувалися на активізацію навчально-пізнавальної діяльності підлітків у напрямі формування здоров'ятворчої компетентності та ін.

Друга соціально-педагогічна умова формування здоров'ятворчої компетентності школярів визначена, як створення освітньо-оздоровчого, інтерактивного середовища (соціуму) загальноосвітньої школи, у структурі якого реалізовані системні: а) міжгалузеві, міжпредметні зв'язки формування здоров'язбережувальних знань, валеологічних навичок, вмінь; б) сукупність соціально-оздоровчих, фізкультурно-спортивних, соціально-етичних відносин; в) соціально-оздоровчі мотиватори, ціннісні здоров'ятворчі орієнтації, ситуації соціальної фасилітації у здоров'ятворчій діяльності школярів; г) соціально-педагогічні інтерактивні технології формування здоров'ятворчої компетентності їх суб'єктів; д) механізми керованого функціонування означеної соціально-педагогічної системи на рівні керівництва школою, її педагогічного колективу, школярів; е) суб'єкт \leftrightarrow суб'єктні взаємовідносини у структурі урочних і позакласних фізкультурно-оздоровчих занять. Друга умова є соціально-педагогічною основою реалізації властивостей, ознак системно структурованого підходу до формування здоров'ятворчої компетентності школярів, як педагогічної системи відкритого типу, що прогнозує її інноваційний розвиток і соціальну інтегрованість.

Друга соціально-педагогічна умова впроваджувалася, як система відкритого типу, що утворює інтерактивне, стале освітньо-оздоровче середовище, соціум загальноосвітнього закладу, у структурі якого інноваційно були реалізовані постійно діючі здоров'ятворчі мотиватори, а саме такі соціально-педагогічні технології «СТО», «Реверс», «Антеї», «Релаксація», «Концепт», самооцінка психосоматичного, соціального здоров'я підлітків; міжгалузеві та міжпредметні зв'язки, що реалізувалися на основі дидактичної технології «ПОПС-формула»[4]. Усі вищевикладені соціально-педагогічні технології характеризувалися такими системними ознаками, що відносять їх до класу інтерактивних педагогічних систем відкритого типу: а) мета функціонування означеної технології, як системоутворюючий чинник; б) інноваційний інструментарій соціально-педагогічних чинників формування здоров'ятворчої компетентності учнів (активні методи освітньо-оздоровчої практики на уроках загальноосвітніх дисциплін та фізичного виховання); в) рухові, спортивні, ділові ігри, комплекси фізичних вправ; г) науково-пошукова, проблемно-ситуативна діяльність; д) методи соціальної та психосоматичної рефлексії тощо; е) інноваційно регламентовані форми діяльності учнів і педагогів на уроках загальноосвітнього циклу, фізичного виховання, основ здоров'я та у формах позакласної роботи (інтерактивні методи, малі групи, команди, суб'єкт↔суб'єктні взаємодії, здоров'ятворчі консультації, здоров'ятворчі змагання, соціально-педагогічний супровід тощо); ж) прогнозовано очікувані результати випередженого, гарантованого досягнення результату формування здоров'ятворчої компетентності; з) механізми управління та критерії оцінки ефективності означених технологій.

У якості третьої соціально-педагогічної умови було визначено систему інтерактивних технологій соціально-педагогічного супроводу системної здоров'ятворчої діяльності її суб'єктів. Під соціально-педагогічним супроводом розуміємо вид соціально-педагогічної роботи, спрямованої на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу дітей і молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення їхнього соціального статусу. Соціально-педагогічний супровід, як соціально-педагогічна система відкритого типу, у діяльності загальноосвітнього навчального закладу реалізовувався через: а) ситуативний діалог суб'єктів здоров'ятворчої практики, їхні суб'єкт↔суб'єктні взаємодії; б) співпрацю, співтворчість, взаємодопомогу, реалізацію соціально-педагогічних ситуацій, що формують у підлітка відчуття захищеності та соціальної самореалізації, на основі якої він ідентифікує себе, як життєво творча особистість, що здатна до адекватної самооцінки, критичного саногенного мислення, продуктивної соціальної та психосоматичної рефлексії, соціально-ціннісного самовизначення.

Під час впровадження третьої соціально-педагогічної умови, яка нами визначається, як системний соціально-педагогічний супровід здоров'ятворчої діяльності підлітків у структурі освітньо-оздоровчої практики загальноосвітньої школи забезпечувався сталим системним створенням учителями на уроках загальноосвітніх дисциплін, у формах позакласної роботи ситуацій позитивного психоемоційного «клімату», довіри, актуалізації, врахування індивідуальних особливостей учнів, діалогу, соціальної фасилітації, стимулювання, успішності, ідентифікації підлітків, як здоров'ятворчої особистості.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Практичне впровадження розроблених соціально-педагогічних умов компетентісного підходу до процесів особистісно орієнтованого становлення здоров'ятворчості, формування в підлітків психосоматичного здоров'я, здорового способу життя, саногенного мислення, здоров'ятворчої компетентності, культури здоров'я виявило сутнісні ознаки інноваційності, які притаманні соціально-виховним технологіям означеної педагогічної спрямованості й полягають вони в тому, що забезпечують єдність загальнокультурного та здоров'ятворчого виховання учнів навчальних закладів, подолання деструктивних процесів у системі освіти, пов'язаних із розвитком, збереженням та вдосконаленням психосоматичного здоров'я школярів, формування у школі, сім'ї, місті, суспільстві соціокультурної ситуації духовно-ціннісного ставлення до психосоматичного здоров'я дітей, підлітків, дорослих, учнів з особливими освітніми потребами, виховання у них здоров'ятворчої компетентності, саногенного світогляду, які є конструкторами культури здоров'я.

Нами доведено, що здоров'ятворча компетентність учнів загальноосвітньої школи формується саме під оптимальним впливом соціальних, когнітивних, аксіологічних, праксіологічних, духовно-соматичних, мотиваційно-потребнісних, емоційних чинників, що структуровані в освітньо-оздоровчому середовищі школи з властивостями сталого соціально спрямованого психолого-педагогічного та духовно-соматичного супроводу здоров'ятворчої діяльності школярів.

Підсумковий аналіз результатів нашого соціально-педагогічного дослідження свідчить про те, що подальшого наукового вивчення та вдосконалення потребують проблеми проективної розробки виховних технологій формування в учнівської молоді здоров'ятворчої мотивації, соціальних потреб, духовності, аксіологічного та праксіологічного ставлення до психосоматичного, соціального й духовного здоров'я, особистісної культури здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Виховання особистості : У 2 кн. Кн.2 : Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади / І. Бех. – К. : Лебідь, 2003. – 344 с.

2. Горашук В. П. Формування культури здоров'я школярів (Теорія і практика) / В. П. Горашук. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 376 с.
3. Григоренко В. Г. Інноваційні організаційно-педагогічні умови функціонування інтерактивних виховних технологій особистісно орієнтованого формування в учнів загальноосвітньої школи культури здоров'я / В. Г. Григоренко // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць [за ред. проф. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – Вип. LV. – Ч. III. – С. 196–207.
4. Григоренко Г. В. Структура соціально-педагогічного супроводу здоров'ятворчої діяльності учнів загальноосвітньої школи в процесі формування культури здоров'я / Г. В. Григоренко // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць [за ред. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – С. 212–221.
5. Зверева І. Д. Соціальна робота в Україні: навчальний посібник / І. Д. Зверева, О. В. Беспалько, С. Я. Харченко та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
6. Коротяев Б. И. Взгляд в будущее высшего педагогического образования с позиций теории педагогической философии : монография / Б. И. Коротяев. – Луганск : ЛНУ им. Т. Шевченко, 2013. – 260 с.
7. Моделювання та впровадження програм щодо здорового способу життя : Метод, матеріали для тренера / під заг. ред. І. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К. : Наук, світ, 2002. – 56 с.
8. Омельченко С. О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків : монографія / С. О. Омельченко. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – 352 с.
9. Харченко С. Я. Соціально-педагогічні технології / С. Я. Харченко, Н.П.Краснова, Л. П. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 552 с.

РЕЗЮМЕ

Григоренко Г. В. Здоров'єтворческа компетентність підлітків і соціально-педагогічні умови її формування в діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

В статті теоретично обґрунтовані соціально-педагогічні умови формування здоров'єтворчої компетентності підлітків в діяльності загальноосвітнього навчального закладу, розкриті соціально-педагогічні механізми і деякі інтерактивні технології їх впровадження в навчально-виховний процес названого навчального закладу. Результати проведеного соціально-педагогічного дослідження свідчать про те, що подальшого наукового вивчення потребують проблеми проєктивної розробки виховних технологій формування у молоді здоров'єтворчої мотивації, потребностей, духовності, їх ціннісного ставлення до соціального і духовного здоров'я, особистісної культури здоров'я людини.

Ключові слова: духовне і соціальне здоров'я, здоров'єтворческа компетентність, інтерактивні технології мотивація, освітнє середовище, соціально-педагогічні умови, соціум, соціальне супроводження.

SUMMARY

Grigorenko G. Health and Creative Competence of the Teenagers and Socio-pedagogical Conditions of its Formation in General Educational Institution.

In the article according to the authors three major socio-pedagogical conditions of formation of health and creative competence of the teenagers in the activity of the general educational institution are theoretically and meaningfully justified.

The first socio-pedagogical condition of formation of the health and creative competence of the teenagers of general educational institution has been formulated as an

objective necessity of the formation of positive motivation towards keeping and strengthening their own health and a healthy lifestyle.

The second socio-pedagogical condition of formation of the health and creative competence of the pupils is identified as creating educational and health-improving, interactive environment (society) of general educational institutions.

The third socio-pedagogical condition is determined by the system of interactive technologies of socio-pedagogical support of system health and creative activity and its subjects. Under the socio-pedagogical support we understand the kind of socio-pedagogical work aimed at social care, care and support of children and young people to overcome life's difficulties, to preserve and increase their social status.

It is disclosed socio-pedagogical mechanisms and some author's interactive technologies, their introduction into the educational process in secondary schools. The article deals with the problem of social-pedagogical foundations of upbringing health-creative competence of secondary school pupils.

The authors have proved that the health and creative competence of the pupils of secondary educational institution forms under the optimal effects of social, cognitive, axiological, moral, physical, motivational, emotional factors, structured in educational and health environment of named establishments with properties of sustainable socio-directed psychological and moral-somatic support of health and creative activity of the pupils. The article considers the methods of socially-pedagogical accompaniment of their health creative activity at the competent level.

The results of socio-pedagogical research offers that the problems of projective design of educational technologies, forming health and creative motivation, needs, morality, their conscious value attitude to the social and moral health, personal culture of human health require further scientific study.

Key words: *moral and social health, health and creative competence, an interactive technology, motivation, educational environment, socio-pedagogical conditions, society, social support.*